

УДК 37.013.42-051:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.8>

Ірина СИДОРУК

кандидат педагогічних наук, доцент, докторант кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет Імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-3029-3142

Анна ЛЯКІШЕВА

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи, Волинський національний університет Імені Лесі Українки, просп. Волі, 13, м. Луцьк, Волинська обл., Україна, 43025

ORCID: 0000-0003-1509-2422

Бібліографічний опис статті: Сидорук, І., Лякішева, А. (2021) Діагностичний інструментарій для визначення стану сформованості соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. *Humanitas*, 2, 51–57, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.8>

ДІАГНОСТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ СФОРМОВАНOSTІ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

У статті актуалізовано проблему формування та діагностики соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки. Проаналізовано наукові підходи до діагностики соціальної компетентності майбутніх фахівців. Розкрито сутність, критерії сформованості мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного та особистісно-рефлексивного компонентів соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників. Представлено діагностичний інструментарій для визначення стану сформованості соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників, котрий розроблявся з урахуванням сформульованого поняття «соціальна компетентність майбутнього соціального працівника», його змістової характеристики, структури, відповідно до критеріїв та показників. Розкрито призначення методик, спрямованих на діагностику сформованості соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників та її складників, таких як: анкети «Мотиваційні тенденції соціально-професійного становлення особистості», «Соціальна компетентність соціального працівника в процесі виконання соціально-професійної діяльності», «Утруднення майбутнього соціального працівника в процесі здійснення соціально-професійної діяльності, пов'язаної із соціальною компетентністю»; методики «Мета–засіб–результат» (О. Карманов), «Опитувальник термінальних цінностей» (І. Сенін), «Вимірювання комунікативної й соціальної компетентності» КОСКОМ В. Куниціної, «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» (М. Фетискін), діагностики рефлексивності (опитувальник А. Карпова), «Самооцінка рефлексивних умінь» (Л. Носко); тести «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (опитувальник «САМОАЛ»), «Діагностика «емоційного інтелекту» (Н. Холл); опитувальники «Методика діагностики професійної спрямованості особистості» (Б. Басе), «Соціальна активність майбутніх фахівців».

Ключові слова: соціальна компетентність, майбутні соціальні працівники, діагностичний інструментарій.

Iryna SYDORUK

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Postdoctoral Student at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0003-3029-3142

Anna LIAKISHEVA

Doctor of Pedagogy, Professor, Professor at the Department of Social Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Lesya Ukrainka Volyn National University, 13 Voli ave., Lutsk, Volyn region, Ukraine, 43025
ORCID: 0000-0003-1509-2422

To cite this article: Sydoruk, I. & Liakisheva, A. (2021) Diahnostychnyi instrumentarii dlia vyznachennia stanu sformovanosti sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Diagnostic Tools for Assessing the State of the Social Competence Formation of Future Social Workers]. *Humanitas*, 2, 51–57, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2021.2.8>

DIAGNOSTIC TOOLS FOR ASSESSING THE STATE OF THE SOCIAL COMPETENCE FORMATION OF FUTURE SOCIAL WORKERS

The article deals with the problem of formation and diagnostics of social competence of future social workers in the process of professional training. Scientific approaches to the diagnosis of social competence of future specialists are analyzed. The criteria for the formation of motivational and value, cognitive-activity and personality-reflexive components of the social competence of future social workers. The diagnostic toolkit is revealed to determine the state of the formation of social competence of future social workers, which was developed taking into account the formulated concept of «social competence of the future social worker», its content characteristics, structure, in accordance with criteria and indicators. The appointment of methods aimed at diagnosing the formation of social competence of future social workers and its components, such as: questionnaires «Motivational trends of socio-professional formation of personality», «Social competence of a social worker in the process of social and professional activities», «The difficulty of the future social workers in the process of socio-professional activity related to social competence»; methods «Goal-Means-Result» (O. Karmanov), «Terminal Values» (I. Senin), «Measurement of Communicative and Social Competence» (V. Kunitsina), «Diagnostics of Perceptual Competence» (M. Fetiskin), «Method of Reflexivity Diagnostics» (questionnaire A. Karpov), «Self-esteem reflexive skills» (L. Nosco); tests «Definition of self-actualization of personality», «Diagnostics emotional intelligence» (N. Hall); Questionnaires «Methods of diagnostics of professional orientation of personality» (B. Bass), «Social activity of future specialists».

Key words: social competence, future social workers, diagnostic tools.

Пошук методик для визначення рівня сформованості соціальної компетентності (СК) студентів закладів вищої освіти (ЗВО) засвідчив існування обмеженої кількості інструментів для її вимірювання. Варто зазначити, що представлені в науково-педагогічній літературі методики передбачають підбір і застосування залежно від тлумачення змісту СК та її складників. У практиці закордонних науковців знаходимо розроблені та апробовані анкети для вимірювання СК студентів ЗВО (S. Pérez-Aldeguer), опитувальник клімату групи (K. MacKenzie), шкали соціальних навичок (A. Goldstein, R. Spreafkin, N. Gershaw, P. Klein) [6, с. 329–330].

О. Грибанова, аналізуючи наукові підходи до діагностики СК майбутніх фахівців, визначає такі, як діагностика критеріїв одного з компонентів СК (Т. Пушкарьова, Г. Богачева, О. Демчук,

Г. Мосягіна та ін.), застосування єдиної авторської методики діагностики СК особистості (А. Новікова) або комплексу певних діагностичних методик (О. Варецька, І. Зарубінська, В. Шахрай, І. Шпичко та ін.) [1, с. 171–173]. Представлені в науково-педагогічній літературі методики діагностики СК передбачають їх підбір і застосування залежно від тлумачення змісту СК, її компонентів [6, с. 330].

Аналіз наукових праць (Я. Баскакова, Н. Борбич, Т. Василюк, Л. Єременко, О. Жукова, О. Лісовець, О. Леванова, Є. Муніц, Т. Пушкарьова, С. Серякова та ін.) засвідчив відсутність стандартизованих заходів й щодо діагностики СК студентів соціономічних спеціальностей загалом і СК майбутніх соціальних працівників (МСП) зокрема [6, с. 330].

Мета статті: розкрити діагностичний інструментарій для визначення стану сформо-

ваності соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників.

Зазвичай, в основу діагностики СК майбутніх фахівців науковці переважно покладають рівневу модель її оцінки. Учені виокремлюють компоненти СК і відповідні їм показники. Для діагностики показників сформованості СК дослідники застосовують різні методики, спрямовані на оцінку сформованості компонентів СК і її рівня загалом: спеціальні тести, анкети, методи самооцінки, методи експертних оцінок, контрольні зрізи, спостереження, бесіди, аналіз навчальної документації щодо поточної й підсумкової успішності тощо. Водночас, на нашу думку, важливим елементом діагностики сформованості СК МСП та її компонентів, необхідною умовою й ознакою сформованості компетентності в особистості є поєднання самооцінки студентів та оцінки експертів. Під час вибору методів діагностики сформованості СК МСП треба урахувати вікові особливості студентів, простоту й доступність у використанні методик та обробці отриманих емпіричних даних; можливість комплексного застосування методик для одночасного оцінювання всіх складників компетентності, визначення показника та представлення його в числовій формі, максимального охоплення обчислених даних сформованості СК МСП, можливість проведення повторного зрізу [6, с. 330–331].

Соціальну компетентність майбутнього соціального працівника трактуємо як інтегративну характеристику особистості, сукупність мотивів діяльності, цінностей, настановлень та особистісно професійних якостей і здібностей, соціальних знань, умінь, навичок, компетенцій та досвіду їх реалізації, які уможливають ефективну взаємодію майбутнього фахівця із соціумом, установлення контактів із суб'єктами й об'єктами професійної взаємодії, участь у соціальних проєктах, використання соціальних технологій в основних сферах діяльності та продуктивну реалізацію соціальних ролей, функцій у межах компетенції соціального працівника. Це трирівневе інтегративне утворення, що становить ключову соціальну компетентність, структура котрої ускладнюється, збагачується, набуває якісно нового змісту завдяки професійному складнику, будучи об'єктом соціально спрямованої професійної освіти під час навчання особистості в ЗВО (загальнопро-

фесійна соціальна компетентність) і містить спеціальну (предметну, академічну) соціальну компетентність.

Ми визначаємо, що СК МСП – багатовимірна конструкція з мотиваційними, когнітивними, особистісними, діяльними й контекстуальними вимірами, що включає взаємодію між індивідуальними характеристиками особистості, соціальними вимогами та особливостями культурного контексту й контексту предметної сфери професійної діяльності. Її оцінювання має ґрунтуватися на комплексному (трьохкомпонентному) результаті, який відбиває взаємопов'язані складники – мотиваційно-ціннісний, когнітивно-діяльсний, особистісно-рефлексивний. У якості діагностичного інструментарію ми розглядаємо стандартизовані методики задля діагностики СК як ключової, надпредметної компетентності та специфічні авторські апробовані методики – для вимірювання СК МСП у контексті соціо-професійної діяльності майбутнього фахівця, урахуваючи те, що СК особистості ускладнюється, збагачується професійним складником в умовах здобуття нею освіти в ЗВО [6, с. 331].

Мотиваційно-ціннісний компонент СК МСП охоплює мотиви, цілі, потреби, цінності, мотиваційні та ціннісні орієнтації, особистісні й соціо-професійні настановлення, передбачає готовність особистості до прояву компетентності, здатність до соціального та професійного саморозвитку; містить ставлення до змісту компетентності та настановлення на її розвиток. Розроблено такі критерії мотиваційно-ціннісного компонента СК МСП: 1) мотиваційна підструктура – сила та стійкість мотиваційних орієнтацій особистісного й соціо-професійного становлення студента; сила та стійкість мотиваційних орієнтацій у соціально-професійній діяльності; сила й стійкість мотиваційних орієнтацій у взаємостосунках, що становлять основу соціальної спрямованості студента, рівень соціально-професійної зрілості та конкретизуються в показниках; 2) ціннісна підструктура – чіткість ієрархії соціально значущих, професійних цінностей; сила та стійкість просоціальних ціннісних орієнтацій; розвиненість ціннісно-смыслового розуміння студентами соціальної дійсності; ставлення до соціальних норм і цінностей, що конкретизуються в показниках [7, с. 14–15].

Когнітивно-діяльнісний компонент СК МСП передбачає сформованість системи соціальних компетенцій та здатність особистості пізнавати соціально-професійну реальність, прояв компетентності, соціальної поведінки в основних сферах діяльності та міжособистісної взаємодії. Розроблено такі критерії когнітивно-діяльнісного компонента СК МСП: 1) для когнітивної підструктури – глибина, повнота, міцність і структурованість соціальних знань; розвиненість, ступінь розуміння предметної сфери; розуміння змісту сфери діяльності; глибина, повнота, міцність знань щодо того, «як діяти», «як бути»; розвиненість системи інтелектуальних здібностей, пов'язаних з обробкою соціальної інформації, яка визначає рівень адекватності й успішності соціальної взаємодії, що конкретизуються в показниках; 2) для діяльнісної підструктури – якість сформованості соціально-професійних умінь, навичок (уміння та навички соціального функціонування, реалізації соціально-професійних функцій); якість, багатство рольового репертуару соціальної поведінки; багатство практичного соціального досвіду, досвіду в розв'язанні складних соціально-професійних проблем; ступінь прояву соціальної активності, автономності, адаптивності, соціально-професійної мобільності, їх якість, що конкретизуються в показниках [7, с. 15].

Особистісно-рефлексивний компонент СК МСП передбачає регуляцію процесу та результату реалізації компетентності (наявність соціально значущих якостей особистості), розвинену здатність до рефлексії власної соціо-професійної діяльності й діяльності інших. Розроблено такі критерії особистісно-рефлексивного компонента СК МСП: 1) для особистісної підструктури – ступінь розвиненості соціально значущих якостей особистості (психічних та індивідуальних властивостей фахівця, що визначають СК МСП, внутрішніх потреб у ній); здатностей, що конкретизуються в показниках; 2) для рефлексивної підструктури – повнота, ступінь розвиненості спроможності до рефлексії власної соціо-професійної діяльності й діяльності інших, що конкретизуються в показниках [7, с. 15].

Визначено та схарактеризовано три рівні сформованості соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників: низький (репро-

дуктивний), середній (конструктивний) і високий (творчий) [7, с. 15].

Нижче представимо короткий опис методик, котрі доцільно застосовувати для визначення рівня сформованості СК МСП.

Зокрема, опитувальник «Методика діагностики професійної спрямованості особистості» (Б. Басс) [9, с. 112–117] дає змогу визначити такі види спрямованості особистості, як спрямованість на себе (Я) – орієнтація на пряме винагородження й задоволення, агресивність у досягненні статусу, схильність до суперництва, тривога, інтровертність, роздратованість, прагнення до влади; спрямованість на спілкування (С) – бажання підтримувати стосунки з людьми, орієнтація на спільну діяльність (не обов'язково для виконання справи, а заради самого спілкування), орієнтація на соціальне схвалення, залежність від групи, потреба в емоційних стосунках; спрямованість на справу, діло (Д) – зацікавленість у розв'язанні ділових проблем, виконанні роботи якнайкраще, орієнтація на ділову співпрацю, спроможність відстоювати в інтересах справи власну думку, корисну для досягнення загальної мети. Потрібно зазначити, що для розвитку СК МСП пріоритетними є такі види спрямованості особистості, як спрямованість на спілкування й на справу [6, с. 337]. Пропонований опитувальник містить 27 суджень.

Анкета самооцінки «Мотиваційні тенденції соціально-професійного становлення особистості» (авторська розробка), котра нараховує 12 позицій, дає можливість діагностувати мотиви/настановлення, що визначають соціо-професійну спрямованість студента [6, с. 333].

Для дослідження особистісних властивостей індивіда, пов'язаних із діяльністю, доцільно скористатися методикою «Мета-засіб-результат» (О. Карманов) [4, с. 124–126], яка дає змогу оцінити основні риси тієї чи іншої діяльності. Вона ґрунтується на тому, що будь-яку діяльність можна розглядати як таку, що складається з трьох компонентів, котрі, зазвичай, чергуються послідовно. На початку людина, синтезуючи велику кількість інформації, виробляє мету діяльності – уявляє більш-менш зрозумілу картину бажаного майбутнього (кінцевий стан), у яке вона хоче привести ситуацію й себе. Далі – засоби, тобто той ресурс, який людина готова витратити на досягнення мети.

Завершенням будь-якої діяльності є актуалізація результату – того підсумку, якого досягла людина. Опитувальник за зазначеною вище методикою містить 32 твердження, що стосуються характеру респондента, його поведінки. Пропонована методика містить такі шкали, як «мета», «засіб» і «результат» [6, с. 333–334].

Наступна методика – «Опитувальник термінальних цінностей» (І. Сенін) [3, с. 92–102]. Вона спрямована на діагностику таких базових конструктів тесту, як провідні термінальні цінності й життєві сфери.

Перший конструкт опитувальника дає змогу діагностувати такі термінальні цінності: власний престиж (завойовування свого визнання в суспільстві шляхом наслідування конкретних соціальних потреб), високе матеріальне становище (звернення до чинників матеріального добробуту як до основної суті існування), креативність (реалізація власних можливостей, прагнення змінити навколишню дійсність), активні соціальні контакти (установлення сприятливих взаємин у різних сферах соціальної взаємодії, розширення своїх міжособистісних зв'язків, реалізація власної соціальної ролі), особистісний розвиток (пізнання своїх індивідуальних особливостей, постійний розвиток своїх здібностей та інших особистісних характеристик), досягнення (постановка й виконання конкретних життєвих завдань як основних життєвих чинників), духовне задоволення (керівництво моральними принципами, перевага духовних потреб над матеріальними), збереження власної індивідуальності (перевага власних думок, поглядів, переконань над загальноприйнятими, захист своєї неповторності та незалежності) [3, с. 92–102; 6, с. 334].

Другий конструкт опитувальника дає змогу діагностувати такі життєві сфери: сферу професійного життя, сферу навчання й освіти, сферу сімейного життя, сферу суспільного життя, сферу захоплень. Зокрема, високий бал за показником «сфера професійного життя» указує на високу значущість для людини сфери її професійної діяльності. Такі люди віддають перевагу своїй роботі, уключаються в розв'язання всіх виробничих проблем, вважаючи при цьому, що професійна діяльність є основною в житті людини. Високий бал за показником «сфера навчання й освіти» відбиває прагнення людини до підвищення рівня своєї освіти, розширення

світогляду. Такі люди, зазвичай, вважають основним у житті вчитися та отримувати нові знання. Високий бал за показником «сфера суспільного життя» віддзеркалює високу значущість для особи проблем життя суспільства. Такі люди швидко залучаються в суспільну діяльність, вважаючи, що основне в житті для людини – це суспільно-політичні переконання [6, с. 335].

Загалом, опитувальник містить 80 бажань і прагнень людини. Для обох конструктів використовуються ті ж самі твердження. Така структура дає змогу проаналізувати отримані дані не лише відповідно до вираженості окремо термінальних цінностей та окремо значущості життєвих сфер, але й відносно вираженості кожної з термінальних цінностей у кожній життєвій сфері [6, с. 335].

Тест «Визначення рівня самоактуалізації особистості» (опитувальник «САМОАЛ») [5, с. 61–72] містить 100 тверджень. Застосування цього тесту дає змогу визначити загальний рівень самоактуалізації особистості й окремо за такими шкалами, як орієнтація в часі, цінності, погляд на природу людини, потреба в пізнанні, креативність (прагнення до творчості), автономність, спонтанність, саморозуміння, аутосимпатія, контактність, гнучкість у спілкуванні [6, с. 336].

Застосування авторської анкети «Соціальна компетентність соціального працівника в процесі виконання соціально-професійної діяльності» (авторська розробка) дає змогу діагностувати систему соціальних компетенцій майбутнього соціального працівника, розуміння предметної сфери соціально-професійної діяльності; розуміння соціального змісту сфери діяльності; уміння діяти відповідно до ситуації [6, с. 338]. Пропонована методика містить такі блоки: знання, якими повинен володіти соціально компетентний соціальний працівник; блок ключових соціальних компетенцій; соціально-професійний (базові соціальні компетенції) й соціально-комунікативний блоки. Котру уміщують 70 тверджень.

Застосована анкета «Утруднення майбутнього соціального працівника в процесі здійснення соціально-професійної діяльності, пов'язаної із соціальною компетентністю» (авторська розробка) дає змогу визначити ступінь таких утруднень у МСП [6, с. 339].

Методика «Вимірювання комунікативної й соціальної компетентності» КОСКОМ В. Куниціної [2, с. 48–59] дає змогу визначити СК як складне багаторівневе психологічне утворення. Опитувальник містить 90 тверджень, які в результаті формують 15 шкал: розуміння ситуації; управність; моральні настановлення; мотивацію досягнення; емоційну стійкість; уміння самопрезентації; соціально-психологічну компетентність; вербальну компетентність; оперативну соціальну компетентність; еґо-компетентність; комунікативну компетентність; упевненість; стабільність людських стосунків; мотивацію схвалення (шкала брехні); комунікативно-особистісний потенціал [6, с. 339].

Опитувальник «Соціальна активність майбутніх фахівців» (авторська розробка) уможливує діагностику соціальної активності студентів під час навчання в ЗВО на основі самооцінки, виявлення тенденцій і труднощів, що стоять на заваді її розвитку [6, с. 340].

Методика «Діагностика перцептивно-інтерактивної компетентності» (М. Фетискін) [8, с. 155–156] дає змогу вивчити особистісну готовність до формування інтегративних критеріїв інтерактивної компетентності в межах малих груп стабільного й тимчасового типів та з'ясувати рівень сформованості якостей особистості за такими шкалами: взаємопізнання (ступінь адекватності оцінки особистих якостей партнерів по взаємодії), взаєморозуміння (рівень конфліктності в групі, вираженість загальних інтересів, уміння зрозуміти думку опонента, іншої людини), взаємовплив (ступінь значущості думки, вчинків інших представників групи, самокорекція, саморефлексія), соціальна автономність (значущість особистісної позиції в спільних діях й організації або участь у спільній діяльності), соціальна адаптивність (благополучність взаємин, задоволеність своїм становищем у групі, гнучкість поведінки, контактність усередині колективу та із зовнішнім оточенням), соціальна активність (спрямованість соціальної орієнтації, провідні мотиви взаємодії з навколишніми, ефективність спільної діяльності).

Вербальний тест «Діагностика «емоційного інтелекту» (Н. Холл) [8] дає змогу виявити здат-

ність особистості розуміти стосунки, що репрезентуються в емоціях, і керувати своєю емоційною сферою на основі прийняття рішень. Він складається з 30 тверджень, які так чи інакше відбивають різні сторони життя й містять п'ять шкал: емоційна обізнаність (знання репертуару емоцій та їх експресивного вираження); управління власними емоціями (регуляція емоцій для емоційного розвитку, спроможність бути відкритим до почуттів інших людей, емоційна гнучкість); самомотивація (довільне управління власними емоціями); емпатія (здатність до виявлення співчуття й емоційної підтримки інших); розпізнавання емоцій інших людей (спроможність розуміти переживання інших і впливати на їхній емоційний стан) [6, с. 342].

Методика діагностики рефлексивності (опитувальник А. Карпова) дає змогу визначити рівень розвитку рефлексії в особистості, діагностувати рефлексивність як психічну властивість, рефлексію – як процес, рефлексування – як стан. Зміст теоретичного конструкту СК, а також спектр визначених ним поведінкових проявів (індикаторів) такої властивості, як «рефлексивність», передбачає необхідність урахування трьох основних видів рефлексії – ситуативної (актуальної), ретроспективної та перспективної, що виділяються за так званним «тимчасовим» принципом. Методика включає 27 тверджень [6, с. 343].

Методика «Самооцінка рефлексивних умінь» (Л. Носко, у модифікації) містить набір із 12 рефлексивних умінь соціального працівника. Вона дає змогу встановити сформованість кожного рефлексивного вміння та загальну сформованість рефлексивних умінь у цілому, що визначає міру рефлексії компетентності досліджуваного [6, с. 344].

Таким чином, запропоновані методики дають змогу охопити всі визначені й досліджувані нами критерії та показники сформованості компонентів (мотиваційно-ціннісного, когнітивно-діяльнісного, особистісно-рефлексивного) СК МСП, отримати достовірну й повну інформацію про них, визначити ефективність процесу формування досліджуваного конструкту в студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Грибанова О.С. Формування соціальної компетентності майбутніх економістів у процесі професійної підготовки в коледжі : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Запоріжжя, 2019. 281 с.

2. Куницына В.Н. Социальная компетентность и социальный интеллект: структура функции, взаимодействие. *Теоретические и прикладные вопросы психологии*/под ред. А.А. Крылова. Ч. 1. Санкт-Петербург, 1995. 160 с.
3. Малімон Л.Я., Пашкіна А.М. Гармонізація індивідуальних та групових організаційних цінностей в місцевих органах виконавчої влади: навч.-метод. посіб. Луцьк: СПД Гадяк Жанна Володимирівна, 2014. 136 с. С. 92–102.
4. Малкина-Пых И.Г. Психосоматика: справочник практического психолога. Москва : Изд-во Эскимо, 2005. С. 124–126.
5. Професійний розвиток науково-педагогічних працівників у системі освіти дорослих: зб. методик і тестових діагностичних завдань/укладачі: М.І. Скрипник, Я.Л. Швень. Київ : ЦППО, 2017. 105 с. С. 61–72.
6. Сидорук І.І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05. Тернопіль, 2021. 699 с.
7. Сидорук І.І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... д-ра. пед. наук, 13.00.05. Тернопіль, 2021, 36 с.
8. Фетискин Н.П., Козлов В.В., Майнулов Г.М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. 2-е изд., доп. Москва : Психотерапия, 2009. 544 с.
9. Щербак ова І.М., Стадник Г.А. Психодіагностика професійного самовизначення особистості: навч.-метод. посіб. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2012. 324 с. С. 112–117.

REFERENCES:

1. Hrybanova, O.Ye. (2019). Formuvannya sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh ekonomistiv u protsesi profesiinoy pidhotovky v koledzhi [The development of social competence of future economists in the process of their professional training in college]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Zaporizhzhia [in Ukrainian].
2. Kunitsyna, V.N. (1995). Sotsialnaya kompetentnost i sotsialnyy intellekt: struktura funktsii, vzaimodeystvie [Social competence and social intelligence: structure of function, interaction]. *Theoretical and applied questions of psychology*. Part. 1. Sankt-Peterburg [in Russian].
3. Malimon, L.Ya. & Pashkina, A.M. (2014). *Harmonizatsiia indyvidualnykh ta hrupovykh orhanizatsiinykh tsinnostei v mistvevykh orhanakh vykonavchoi vlady: navch.-metod. posib* [Harmonization of individual and group organizational values in local executive bodies: a textbook]. Lutsk [in Ukrainian].
4. Malkina-Pyh, I.G. (2005). *Psichosomatika: spravochnik prakticheskogo psihologa* [Psychosomatics: a handbook of a practical psychologist]. Moscow: Izdvo Jeskimo [in Russian].
5. Skrypyuk, I. & Shven, Ya.L. (2017). *Profesiinyi rozvytok naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv u systemi osviti doroslykh: zbirnyk metodyk i testovykh diahnostychnykh zavdan* [Professional development of scientific and pedagogical workers in the system of adult education: a collection of methods and test diagnostic tasks]. Kyiv: CIPPO [in Ukrainian].
6. Sydoruk, I.I. (2021). Teoriia i metodyka formuvannya sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Theory and Methods of Social Competence Formation of Future Social Workers in the Process of Professional Training]. *Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
7. Sydoruk, I.I. (2021). Teoriia i metodyka formuvannya sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Theory and Methods of Social Competence Formation of Future Social Workers in the Process of Professional Training]. *Extended abstract of Doctor's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
8. Fetiskin, N.P., Kozlov, V.V. & Majnulov, G.M. (2009). *Socialno-psihologicheskaja diagnostika razvitija lichnosti i malyh grupp* [Socio-psychological diagnostics of the development of personality and small groups]. Moscow [in Russian].
9. Shcherbakova, I.M. & Stadnyk, H.A. (2012). *Psikhodiahnostyka profesiinoho samovyznachennia oosbystosti: navch.-metod. posib* [Psychodiagnostics of professional self-determination of personality: a textbook]. Sumy [in Ukrainian].